

॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥
उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

एम.ए. द्वितीय वर्ष
विषय - संस्कृत

तृतीय सत्र (Semester III)
चतुर्थ सत्र (Semester IV)

जून २०१८ पासून अंमलात येणारा अभ्यासक्रम

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

एम. एम. द्वितीय वर्ष - संस्कृत

जून २०१८ पासून

पेपर- नाटक व नाट्यशास्त्र - (SNK-२३१-२४१)

नेमलेला अभ्यासक्रम

तृतीय सत्र

अभिज्ञानशाकुन्तलम् - कालिदास

६० गुण

चतुर्थ सत्र

भरतनाट्यशास्त्रम्, अध्याय २, ६, ७

६० गुण

अंतर्गत मूल्यमापन

४० गुण

एकूण -

१०० गुण

तृतीय सत्र - नेमलेला अभ्यासक्रम

अभिज्ञानशाकुन्तलम् - कालिदास

६० गुण

गट अ) अध्ययन व अध्यापनाचा हेतु

०५ तास

- १) कालिदासाचा नाट्यकलाकृतीचा आढावा घेणे
- २) कालिदासाचे संस्कृत साहित्यातील योगदान
- ३) कालिदासाची भाषाशैली, नाट्यकौशल्ये अभ्यासणे

गट आ) अध्ययन व अध्यापन

४५ तास

- १) संहिता समजून सांगणे
- २) नाट्यानुवाद, संदर्भ, वाक्वैभव जाणणे
- ३) नाटकाचे सौंदर्य, चरित्रचित्रण, रसालंकार इ.

प्रश्नपत्रिका नमुना व गुण विभागणी

वेळ : २ तास

गुण ६०

प्र.१ ला वस्तुनिष्ठ प्रश्न (१० पैकी १०)

गुण १०

प्र.२ रा अनुवाद करा (५ पैकी ३)

गुण १५

प्र.३ रा ससंदर्भ स्पष्टीकरण (५ पैकी ३)

गुण १५

प्र.४ था दीर्घात्तरी प्रश्न (२ पैकी १)

गुण १०

प्र.५ वा विवेचक परिच्छेद लिहा (४ पैकी २)

गुण १०

एकूण गुण ६०

अंतर्गत गुण ४०

एकूण गुण -१००

(चाचणी - २० गुण, उपस्थिती - १० गुण, प्रकल्प - १० गुण)

चतुर्थ सत्र - नेमलेला अभ्यासक्रम

भरतनाट्यशास्त्रम्, अध्याय २, ६, ७

गट अ) अध्ययन व अध्यापन हेतू व वैशिष्ट्ये ०५ तास

- १) नाट्यशास्त्राच्या परंपरेची ओळख करून घेणे
- २) नाट्यशास्त्राचे महत्त्व
- ३) नाट्यशास्त्रातील भरतमूर्तीचे योगदान

गट आ) अध्ययन व अध्यापन ४५ तास

- १) नाट्यपरंपरेची ओळख
- २) रंगमंच व्यवस्था आणि रसप्रक्रिया
- ३) रस व भावाचे नाटकातील योगदान

प्रश्नपत्रिका नमुना व गुण विभागणी

वेळ : ३ तास

गुण ६०

प्र.१ ला	वस्तुनिष्ठ प्रश्न	(१० पैकी १०)	गुण १०
प्र.२ रा	भाषांतर करा	(५ पैकी ३)	गुण १५
प्र.३ रा	ससंदर्भ स्पष्टीकरण	(५ पैकी ३)	गुण १५
प्र.४ था	दीर्घात्तरी प्रश्न	(२ पैकी १)	गुण १०
प्र.५ वा	विवेचक परिच्छेद लिहा	(४ पैकी २)	गुण १०

एकूण गुण ६०

अंतर्गत गुण ४०

एकूण गुण -१००

(चाचणी - २० गुण, उपस्थिती - १० गुण, प्रकल्प - १० गुण)

संदर्भ ग्रंथ

- १) अभिज्ञानशाकुन्तलम् कालिदास - संपा.एम. आर. काळे, वाळींबे
- २) नाट्यशास्त्र- भरत - एम. रामकृष्ण पुष्पेंद्रकुमार
- ३) रसभावविचार - र. प. कंगले
- ४) भरतनाट्यमंजिरी - गो. के. भट
- ५) नाट्यशास्त्र- गोदावरी केतकरी
- ६) भारतीय नाट्यप्रयोग विज्ञान - अ. म. जोशी, स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, जुन १९९९
- ७) नाट्यमंडप- डॉ. र. पु. कुळकर्णी

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

एम. एम. द्वितीय वर्ष - संस्कृत

जून २०१८ पासून

पेपर- व्याकरण व भाषाशास्त्र (SNK-२३२-२४२)

नेमलेला अभ्यासक्रम

तृतीय सत्र

लघुसिद्धान्त कौमुदी कृदन्त प्रकरण

३० गुण

लघुसिद्धान्त कौमुदी समास प्रकरण

३० गुण

एकूण- ६० गुण

चतुर्थ सत्र

भाषाशास्त्र

५० गुण

निबंध

१० गुण

अंतर्गत मूल्यमापन

४० गुण

एकूण- १०० गुण

१) भाषा, भाषाशास्त्र, भाषांचे वर्गीकरण, उद्गम व विकास

२) वर्णविचार व वर्णमाला

३) व्यवसिते

४) वाक्य विचार

५) कारक विचार

६) आघात विचार

७) भाषा अभ्यासाच्या विविध पद्धती

८) भाषा पृथक्करण पद्धती आणि अर्थसिद्धान्त

भाषाशास्त्रीय सिद्धान्त

- १) ग्रीम नियम

२) ग्रासमन नियम

३) वर्नर नियम

तृतीय सत्र - लघुसिद्धान्त कौमुदी कृदन्त व समास प्रकरण

गट अ) अध्ययन व अध्यापन हेतू व वैशिष्ट्ये

- ५ तासिका

१) व्याकरण ग्रंथाची ओळख करून देणे

२) व्याकरणशास्त्राचे महत्त्व

३) आचार्य पाणिनीचे योगदान

गट आ) अध्ययन व अध्यापन

- ४५ तासिका

१) भाषांतर

२) सूत्रांचे स्पष्टीकरण

प्रश्नपत्रिका नमुना व गुण विभागणी

वेळ : ३ तास			गुण ६०
प्र.१ ला	सूत्रांचे स्पष्टीकरण	(६ पैकी ४)	२० गुण
प्र.२ रा	सूत्र उदाहरण सोडवा	(६ पैकी ४)	२० गुण
प्र.३ रा	दीर्घोत्तर प्रश्न	(२ पैकी १)	१० गुण
प्र.४ था	टीपा लिहा	(४ पैकी २)	१० गुण

एकूण- ६० गुण
अंतर्गत गुण - ४० गुण
एकूण- १०० गुण

(चाचणी - २० गुण, उपस्थिती - १० गुण, प्रकल्प - १० गुण)

चतुर्थ सत्र- भाषाशास्त्र व निबंध

गट अ) अध्ययन व अध्यापन हेतू व वैशिष्ट्ये		०५ तासिका
१) भाषाशास्त्राची ओळख		
२) संस्कृत भाषेच्या संदर्भात भाषाशास्त्रीय विवेचन		
३) संस्कृत भाषेच्या भाषाशास्त्राची अध्ययनाची परंपरा		
गट आ) अध्ययन व अध्यापन		४५ तासिका
१) अभ्यासक्रमात समाविष्ट घटकांचा अभ्यास		
२) भाषाशास्त्रीय सिद्धांताची व संकल्पनांची ओळख		
३) भाषेचे परिवर्तित स्वरूप अभ्यासणे		

प्रश्नपत्रिका नमुना व गुण विभागणी

वेळ : ३ तास			गुण ६०
प्र.१ ला	वैकल्पिक / वस्तुनिष्ठ प्रश्न	(१० पैकी १०)	गुण १०
प्र.२ रा	दीर्घोत्तरी प्रश्न	(४ पैकी २)	गुण २०
प्र.३ रा	विवेचक टीपा द्या	(४ पैकी २)	गुण १०
प्र.४ था	परिच्छेद लिहा	(४ पैकी २)	गुण १०
प्र.५ वा	संस्कृतात निबंध लिहा	(४ पैकी २)	गुण १०

गुण ६०
अंतर्गत मूल्यमापन- गुण ४०
एकूण गुण - १००

(चाचणी - २० गुण, उपस्थिती - १० गुण, प्रकल्प - १० गुण)

संदर्भ ग्रंथ

- १) लघुसिद्धान्त कौमुदी समास, कृदन्त प्रकरण- म. दे. साठे
- २) लघुसिद्धान्त कौमुदी समास, कृदन्त प्रकरण- प्रा. नीला सोमलवार
- ३) प्राचीन भारतीय भाषाशास्त्र- म. दे. पंडित, शुभदा सारस्वत प्रकाशन, पुणे, २०००
- ४) संस्कृत भाषाविज्ञान- डॉ. किशोरसिंह, विनोद मंदिर, आग्रा
- ५) भाषा आणि भाषाशास्त्र- गजेन्द्रगडकर, एस. एस. मुंबई विश्वविद्यालय, मुंबई
- ६) संस्कृत का भाषाशास्त्रीय अध्ययन- भोलाशंकर व्यास, भारतीय ज्ञानपीठ प्रकाशन, दिल्ली, १९७१
- ७) भाषाशास्त्रीय मूलतत्त्वे- मौर्य राजनारायण, सिटी स्टॉल पुणे
- ८) भाषा विज्ञान- वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक- मालसे इनामदार, सोमण, संजय प्रकाशन, पुणे, १९८२
- ९) Studies in Indian Linguistics- Dalai B.K., Bhartiya Prakashan, Delhi.
- १०) Introduction of Linguistic, Rutfart a. Cambridge University Press, १९९९

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

एम. एम. द्वितीय वर्ष - संस्कृत

जून २०१८ पासून

पेपर- दर्शनशास्त्र व गृह्यसूत्रे (SNK-२३३-२४३)

नेमलेला अभ्यासक्रम

तृतीय सत्र

योगदर्शन	-	पाद १, २	३० गुण
सांख्यकारिका	-		३० गुण
			एकूण- ६० गुण

चतुर्थ सत्र

पारस्कर गृह्यसूत्र- (विवाह प्रकार) व्यासभाष्यसहित - कांड १, २	३० गुण
बृहतसंहिता- वराहमिहीर - वृक्षायुर्वेद, दगार्गल (भूमी व जलपरीक्षण)	३० गुण
अंतर्गत मूल्यमापन	४० गुण
एकूण- १०० गुण	

तृतीय सत्र- योगदर्शन व सांख्यकारिका

गट अ) अध्ययन व अध्यापन हेतू व वैशिष्ट्ये	०५ तासिका
१) योगाचे महत्त्व जाणणे	
२) दर्शनशास्त्राची ओळख करणे	
गट आ) अध्ययन व अध्यापन	४५ तासिका
१) भाषांतर	
२) ससंदर्भ व सूत्रांचे स्पष्टीकरण	

प्रश्नपत्रिका नमुना व गुण विभागणी

वेळ : ३ तास		गुण ६०
प्र.१ ला वस्तुनिष्ठ प्रश्न	(१० पैकी १०)	१० गुण
प्र.२ रा भाषान्तर करा	(३ पैकी २)	१० गुण
प्र.३ रा ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा	(३ पैकी २)	१० गुण
प्र.४था दीर्घोत्तर प्रश्न	(३ पैकी २)	२० गुण
प्र.५ वा टीपा लिहा	(४ पैकी २)	१० गुण
		६० गुण
अंतर्गत मूल्यमापन-		४० गुण
		एकूण- १०० गुण

(चाचणी - २० गुण, उपस्थिती - १० गुण, प्रकल्प - १० गुण)

चतुर्थ सत्र - पारस्कर गृह्यसूत्र व बृहत्संहिता

गट अ) अध्ययन व अध्यापन हेतू व वैशिष्ट्ये	०५ तासिका
४) गृह्यसूत्राचे महत्त्व जाणणे	
५) विवाह संस्थेचे महत्त्व जाणणे	
गट आ) अध्ययन व अध्यापन	४५ तासिका
४) भाषान्तर	
५) ससंदर्भ स्पष्टीकरण	
६) सूत्रांचे स्पष्टीकरण	

प्रश्नपत्रिका नमुना व गुण विभागणी

वेळ : ३ तास			गुण ६०
प्र.१ ला	वस्तुनिष्ठ प्रश्न	(१० पैकी १०)	गुण १०
प्र.२ रा	भाषांतर करा	(४ पैकी २)	गुण १०
प्र.३ रा	ससंदर्भ स्पष्टीकरण	(४ पैकी २)	गुण १०
प्र.४ था	दीर्घात्तरी प्रश्न	(४ पैकी २)	गुण २०
प्र.५ वा	टीपा लिहा	(४ पैकी २)	गुण १०
			गुण ६०
		अंतर्गत मूल्यमापन-	गुण ४०
			एकूण गुण -१००

(चाचणी - २० गुण, उपस्थिती - १० गुण, प्रकल्प - १० गुण)

संदर्भ ग्रंथ

- १) बृहत्संहिता- वराहमिहिर
- २) सांख्यकारिका- संपा- वेदान्त केसरी व पं. द. वा. जोग
- ३) योगदर्शन- पतंजली- विमला कर्नाटक- प्रकाशन काशी विश्वहिन्दु विश्वविद्यालय, बनारस
- ४) पारस्कर गृह्यसूत्रे- व्यासभाष्यासहित

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

एम. ए. भाग-१ (संस्कृत)

जून २०१८ पासूनचा अभ्यासक्रम

समकक्ष अभ्यासक्रम

वर्ग	जुना अभ्यासक्रम	नवीन अभ्यासक्रम
एम.ए. भाग २	<p>SNK- २३१ -नाटक व नाट्यशास्त्र</p> <p>सत्र-३रे-मृच्छ कटिकम् व शाकुन्तलम् ६० गुण अन्तर्गत चाचणी ४० गुण</p> <p>SNK-२४१ अभिजात संस्कृत साहित्याचा इतिहास</p> <p>सत्र ४ थे- नाट्यशास्त्र- अध्याय २, ५ ६० गुण अन्तर्गत चाचणी ४० गुण</p>	<p>SNK- २३१ - नाटक व नाट्यशास्त्र</p> <p>सत्र-३रे- अभिजान शाकुन्तलम् ६० गुण अन्तर्गत मूल्यमापन ४० गुण</p> <p>SNK-२४२ अभिजात संस्कृत साहित्याचा इतिहास</p> <p>सत्र ४ थे- नाट्यशास्त्र- अध्याय-२,६,७ ६० गुण अंतर्गत मूल्यमापन ४० गुण</p>
	<p>SNK-२३२-व्याकरण व भाषाशास्त्र</p> <p>सत्र-३रे-</p> <p>१. लघुसिद्धान्त कौमुदी कृदन्त व समास ६० गुण २. राजव्यवहार कोश- रघुनाथपंत हणमंते अन्तर्गत चाचणी ४० गुण</p> <p>सत्र ४ थे- SNK -२४२-</p> <p>१. भाषाशास्त्र व निबंध ६० गुण २. अंतर्गत चाचणी ४० गुण</p>	<p>SNK-२३२-व्याकरण व भाषाशास्त्र</p> <p>सत्र-३रे-</p> <p>१. लघुसिद्धान्त कौमुदी कृदन्त व समास ६० गुण प्रकरण २. अन्तर्गत चाचणी ४० गुण</p> <p>सत्र ४ थे- SNK -२४२-</p> <p>१. भाषाशास्त्र ६० गुण २. अंतर्गत मूल्यमापन ४० गुण</p>
	<p>SNK -२३३- प्राचीन विज्ञान व इतिहास</p> <p>सत्र- ३ रे-</p> <p>बृहतसंहिता ६० गुण अश्वलायन गृह्यसूत्र कृषीपराषर अंतर्गत चाचणी ४० गुण</p> <p>सत्र ४ थे- SNK -२४३-</p> <p>वैदिक वाङ्मयाचा इतिहास ६० गुण वेदातील विज्ञान अंतर्गत चाचणी ४० गुण</p>	<p>SNK -२३३ - दर्शनशास्त्र व गृह्यसूत्रे</p> <p>सत्र- ३ रे-</p> <p>१. योगदर्शन } २. सांख्यकारीका } ६० गुण ३. अंतर्गत मूल्यमापन ४० गुण</p> <p>सत्र ४ थे- SNK -२४३-</p> <p>१. पारस्कर गृह्यसूत्रे } २. बृहतसंहिता } ६० गुण ३. अंतर्गत मूल्यमापन ४० गुण</p>

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

एम. ए. प्रथम वर्ष संस्कृत

जून २०१८पासून अंमलात येणारा अभ्यासक्रम

रोजगाराच्या उपलब्ध होणाऱ्या संधी

- शाळा व महाविद्यालय शिक्षक, प्राध्यापक.
- तुलनात्मक भाषेच्या अभ्यासाची संशोधनात संधी.
- भाषाशास्त्रीय दृष्टीकोनातून देश, विदेशात संशोधनास संधी.
- भाषांतर करण्याचा रोजगार (उदा. आयुर्वेद कंपनी इ.).
- शीलालेख, ताम्रपट, भुर्जपत्र, हस्तलिखित शास्त्रातून पुरातत्त्व विभागात काम करण्याची संधी.
- भाषाप्रभुत्व असल्यास आकाशवाणी, दूरदर्शनवरून निवेदक, सूत्रसंचालक रुपाने काम करण्याची संधी.
- भाषालिखाणतून वृत्तपत्रातून लेखनाची संधी.
- संगणकद्वारा भाषाविषयक वेगवेगळे सॉफ्टवेअर तयार करण्याची संधी.
- मतिमंद मुलांना उच्चारण्यासाठी संस्कृत भाषेच्या माध्यमातून उच्चारण शुध्दीसाठी वर्ग घेणे.
- उत्तम वक्ता होणे.
- स्पर्धा परीक्षांमध्ये जसे MPSC, UPSC मध्ये संस्कृत मुख्य विषय म्हणून निवड करता येतो.
- भारतीय सैन्यदलात धर्मगुरु पदाकरीता संधी.
- भाषाविषयक कोश प्रकल्प निर्मितीमध्ये संधी.